

Teknikfälla eller innovationsmotor – klarar arbetsmarknaden och demokratien automatiseringen?

Teknikskiften har alltid inneburit stora påfrestningar

Carl Benedikt Frey vid Oxford University väckte uppmärksamhet när han, tillsammans med Michael Osborne, beskrev automatiseringens och digitaliseringens potentiellt dramatiska effekter på sysselsättningen.

I boken "The Technology Trap" analyserar han nu hur olika länder har hanterat historiska tekniksprång och vilken effekt de har haft på välstånd och ekonomisk utveckling. Avgörande har varit hur teknikens framgångar har fördelats i befolkningen.

I den debattartikel i DN som här återges är slutsatsen att vi står inför stora utmaningar, men att det finns lösningar. Sverige behöver en strategi för satsningar på teknikutveckling där det ökade välståndet kommer alla till del.

Ann-Therése Enarsson, vd *Futurion*

”Politikerna måste hantera robotiseringens avigsidor”

Historien har många exempel på hur ny teknik ersatt manuella arbetsuppgifter. Däremot förbises ofta att teknikutvecklingen sällan skett utan motstånd och ofta lett till sociala omvälvningar, konflikter och direkt teknikfientlighet. I den nyutkomna boken “The Technology Trap” konstateras att den nu pågående automatiseringen – som tagit fart efter datorernas intåg på 1980-talet – påminner om den tidiga industriella revolutionen där fabriker och mekaniska verkstäder ersatte många av de dåvarande hantverksyrkena. De jobb som ersattes var ofta den tidens medelinkomsttagare medan de nya fabriksanställda blev en ny underklass.¹

Den industriella revolutionen skapade jobb där lönerna sällan kompenserade för dåliga arbetsförhållanden. Det växande välståndet fördelades mycket ojämnt. De rika blev rikare medan arbetarnas reallöner stagnerade eller sjönk. Svält, armod och farliga arbetsförhållanden ledde till sämre hälsa och livslängd.

Ludditerna som revolterade mot mekaniseringen och bland annat förstörde maskiner har beskrivits som irrationella bakåtsträvarer.

I själva verket var de en reaktion på en för många människor negativ samhällsutveckling. 1800-talets Storbritannien, och andra länder inklusive Sverige – var inte demokratier och det gjorde det möjligt att påtvinga människor den nya tekniken. Under åren 1811-16 skickade

den brittiska regeringen in fler soldater mot ludditerna än vad Wellington hade med sig i kriget mot Napoleon på den Iberiska halvön. Det är vare sig önskvärt eller möjligt i dagens demokratier.

Om människor upplever att ny teknik främst innebär att jobb försvinner och att löner sjunker kommer de att försöka bromsa den tekniska utvecklingen. Även om det på sikt gör alla till förlorare.

Idag har vi återigen en period där många jobb ersätts och förändras och vi ser också ett ökande motstånd mot den nya tekniken. Enligt Pew Research Center stöder 85 procent av amerikanerna förslag om att begränsa robotiseringen och en jämförande studie visar att det i alla undersökta länder finns en majoritet som tror att utvecklingen gör det svårare att få jobb och ökar ojämligheten medan endast en minoritet tror att utvecklingen kommer att leda till nya välbetalda jobb.²

Även i Sverige har inställningen blivit mer negativ. När SOM-institutet år 2000 frågade svenska folket om den tekniska utvecklingen leder till att det skapas många nya jobb instämde 49 procent medan 16 procent inte gjorde det. När SOM på uppdrag av tanke-smedjan Futurion ställde samma fråga 2016 instämde endast 29 procent medan 31 procent tog avstånd.³

1 <https://www.adlibris.com/se/bok/the-technology-trap-capital-labor-and-power-in-the-age-of-automation-9780691172798>

2 <https://www.pewresearch.org/global/2018/09/13in-advanced-and-emerging-economies-alike-worries-about-job-automation/>

3 https://futurion.se/wp-content/uploads/2017/11/Futurion_Rapport_4_2017_FINAL-1.pdf

Debattartikel i DN
den 14/8 2019

Det är inte svårt att förstå den negativa opinionen. Framsteg inom artificiell intelligens (AI), robotisering, igenkänning och sensorteknik har gjort att arbetsuppgifter som för bara några år sedan endast kunde utföras av människor nu kan göras av datorer. När datorer i allt högre grad kan "lära sig själva" ställs inte samma krav på en långtgående programmering för att kunna lösa olika arbetsuppgifter.

Precis som på 1800-talet är det stora grupper arbetstagare som får bära kostnaderna i form av förlorade jobb och stagnerande inkomster. Många av de jobb som försvinner är medelinkomstjobb och förlorarna är ofta lågutbildade män. Ett "McDonalds-jobb"

i USA innehas ofta av en man i 50-årsåldern som tidigare haft ett relativt välbetalt jobb.

Efterkrigstidens klassresor innebar att stora grupper blev del av den breda medelklassen. Idag har många av dessa resvägar stängts och i takt med en minskad framtidstro ökar stödet för populistiska rörelser. I såväl Europa⁴ som i USA⁵ ser vi att stödet för populism är starkast där utsattheten för automatisering och oron är som allra störst. En ny studie visar att Sverigedemokraternas framgångar är störst där jobben blivit mer sårbara på grund av inte minst automatiseringen.⁶

Precis som under den industriella revolutionen så kräver människor förändring. Då ledde detta i många länder till demokratins genombrott, fackliga organisationer, välfärdsstaten och medelklassen. Det vill säga till ett samhälle där alla fick del av det ökade välbördet.

Att de långsiktiga konsekvenserna av teknikutvecklingen är positiva är uppenbart. Fram till 1750 fördubblades per capita-inkomsten i världen vart 6000 år medan detta sedan dess skett vart 50 år. Problemet var inte den industriella revolutionen i sig utan hur den hanterades. Låt oss därför lära oss av de misstag som gjordes under den tidiga industriella revolutionen.

Den viktigaste lärdomen är att det ökade välbördet måste komma alla till del. Nedan finns ett antal viktiga beståndsdelar för att detta ska vara möjligt.

4 <https://futorion.se/populismens-verkliga-orsaker/>

5 <https://academic.oup.com/oxrep/article-abstract/34/3/418/5047377>

6 <http://perseus.iies.su.se/~tapers/papers/CompleteDraft190301.pdf>

”Ludditerna som revolterade mot mekaniseringen och bland annat förstörde maskiner har beskrivits som irrationella bakåtsträvare.”

1 **Det krävs investeringar i en förbättrad skola.** En bra skolstart för alla är nödvändigt för att jämna ut livschanserna mellan barn. Det behövs fungerande system för omskolning för de som helt behöver byta spår i arbetslivet. Men människor kommer att behöva lära sig hela tiden och inte först när de hotas av arbetslöshet. Vi behöver bli bättre på att värdera människors kunskaper och färdigheter snarare än exakt på vilket sätt de har fått dessa.

2 **Vi behöver även ett nytt sätt att se på kunskap.** Det är viktigare att människor har rätt kunskap och färdigheter än att de gått en viss utbildning. Vad man kan är viktigare än hur man lärt sig det.

3 **Rörligheten i arbetslivet behöver öka.** Idag skapas nya arbetstillfällen i storstäder där kreativ talang samlas. Det har lett till bostadsbrist och höga boendekostnader. Därför behövs fler rimligt prissatta bostäder nära jobben och en infrastruktur som underlättar fysisk pendling och distansarbete.

4 **En jämn inkomstfördelning kräver en fungerande lönebildning.** Det hanteras bäst av arbetsmarknadens parter och vi kan konstatera att inkomstklyftorna ökat snabbast inom länder och sektorer med svaga fackförningar. Studier visar även att starka fackförningar kan bidra till en bättre omställning.⁷

5 **Automatisering är något positivt.** Vi kan producera flera nyttor billigare och göra dem bättre. Samtidigt innebär den – fel hanterat – stora påfrestningar på människor och samhälle. För att Sverige och andra länder ska vara framgångsrika krävs det inte bara att vi ligger långt fram i teknikutvecklingen. För att vara framgångsrika på sikt måste vi även hantera frågorna rätt i det korta perspektivet. Om politiken endast talar om teknikutvecklingens nytta men inte hanterar dess avigsidor kommer människorna att vända sig emot den.

Carl Benedikt Frey
Program Director, Oxford
Martin Citi Fellow vid Oxford
University, författare till
den aktuella boken ”The
Technology Trap” och ledamot
i Futurions styrelse

Carl Melin
Forskningsledare och
samhällsanalytiker, Futurion

⁷ https://futurion.se/wp-content/uploads/2019/01/Futurion_Rapport_Vad-%C3%A4r-grejen-med-facket_2019_1_webb-2.pdf

Futurion är TCO:s och TCO-förbundens tankesmedja för framtidens arbetsliv. Vi vill bidra med kunskap och stimulera debatt i frågor som rör tjänstemännens framtida utmaningar på arbetsmarknaden.

Linnégatan 14, 114 94 Stockholm
08-635 86 00, info@futurion.se, www.futurion.se

FUTURION